

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์มุ่งศึกษาถึงกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรผู้หญิงที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 นอกจากนั้นผู้เขียนได้ศึกษาว่าความเข้าใจของกลุ่มคนในสังคมที่องค์กรผู้หญิงใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวในประเด็นความรุนแรงต่อผู้หญิง โดยเฉพาะกรณีความรุนแรงทางเพศ และการข่มขืนในคู่สมรส

การศึกษานี้ได้นำกรอบแนวคิดทฤษฎี เรื่องวาทกรรมความรุนแรงทางเพศ (Gender Violence Discourse) แนวคิดเรื่องสิทธิเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง (Women's Body Right) วิเคราะห์ ในประเด็นการรณรงค์แก้ไขกฎหมาย จากการระดมความเห็นในเวทีสาธารณะในกลุ่มเครือข่ายองค์กรผู้หญิงทุกภูมิภาค และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และแนวคิดเรื่องการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) มาวิเคราะห์ในกระบวนการขับเคลื่อนสังคมขององค์กรผู้หญิง

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการขับเคลื่อนของกลุ่มองค์กรผู้หญิงในประเด็นแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 276 “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน.” โดยเสนอให้ตัดคำว่า “หญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน” ออกและให้ใช้คำว่า “ผู้อื่น” แทนนั้น องค์กรผู้หญิงได้สร้างกลไกการขับเคลื่อนภาคประชาสังคม ให้กับเครือข่าย แนวร่วมและพันธมิตร โดยกระบวนการในการขับเคลื่อนนี้องค์กรผู้หญิงได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวที่กำหนดเป้าหมายและกิจกรรมที่ดำเนินขึ้นพร้อมกันในกลุ่มเครือข่ายแนวร่วมและพันธมิตรในลักษณะที่เรียกว่า Focal Point การขับเคลื่อนผ่านกลไกภาคประชาสังคม ขององค์กรผู้หญิงในการจัดกิจกรรม “เวทีสาธารณะ” เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับผู้หญิงได้ร่วมกันสร้างจิตสำนึกในเรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากอคติทางเพศที่ผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมผ่านวัฒนธรรมผ่านกฎหมาย โดยที่สังคมหรือแม้แต่ผู้หญิงเองไม่อาจรับรู้ว่าเป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง กลไกภาคประชาสังคมได้รับรู้ร่วมกัน และถ่ายทอดประสบการณ์ของความรุนแรง และในการเปิดพื้นที่สำหรับ “เสียงของผู้หญิง” เกิดขึ้นด้วยการโต้แย้งและวิพากษ์ทั้งกับตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้และสร้างจิตสำนึกในปัญหาความรุนแรงทางเพศที่มีต่อผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยา

องค์กรผู้หญิงได้สร้างวาทกรรมเรื่องสิทธิเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง ในประเด็น “ความรุนแรงในครอบครัว. ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไป” การสร้างชุดวาทกรรมความรู้นี้ เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของผู้หญิงซึ่งเป็นวาทกรรมทางเพศและมี “ประสบการณ์ร่วม” ในเวทีกลุ่มย่อยแล้วจึงขยายไปสู่เวที “แนวร่วม” นอกจากนี้องค์กรผู้หญิงยังได้สร้างชุดความรู้ในประเด็น “ผู้หญิงควรมีสติและสามารถปฏิเสธที่จะมีเพศสัมพันธ์กับสามีเมื่อไม่พร้อม” การสร้างวาทกรรมจากการเรียนรู้ร่วมกันนี้

เป็นการใช้เหตุผลเชิงกระบวนการของสตรีนิยม (Feminist practical reasoning) ผู้หญิงที่เป็นภรรยาสามารถหลุดจากความเชื่อในชุดวาทกรรมกระแสหลักที่ส่งผ่านวัฒนธรรม คำสอน จารีตประเพณี ตลอดจนระบบของกฎหมาย และเปลี่ยนค่านิยมที่บอกว่าภรรยาต้องหลับนอนกับสามีทุกครั้งตามที่มีสามีต้องการ

กระบวนการเคลื่อนไหวได้เชื่อมโยงไปสู่กลไกภาครัฐ โดยองค์กรผู้หญิงได้สร้าง “แนวร่วมภาครัฐ” เป็นพันธมิตรในการขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กับการสร้างองค์ความรู้ในเวทีสาธารณะ แต่ร่างกฎหมายก็ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการนำเสนอต่อฝ่ายบริหาร เป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ได้เคลื่อนไหวเพียงผ่านกลไกภาคประชาสังคม เท่านั้น

การศึกษายังพบว่า นอกจากกลไกในระดับนโยบายของรัฐบาลจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายแล้ว ประเด็นทางการเมืองได้ถูกโยงเข้ามาสู่กระบวนการของการเคลื่อนไหว ส่งผลสำเร็จในความพยายามขับเคลื่อนทางสังคมในมาตรา 276 กล่าวคือ สถานการณ์ของการเปลี่ยนผ่านรัฐบาลยุคปฏิรูปในปี 2549 ทำให้องค์กรผู้หญิงนำการเคลื่อนไหวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ทันช่วงที่ โดยที่รัฐบาลยุคปฏิรูปไม่อาจปฏิเสธข้อเสนอที่ว่า “สิทธิของผู้หญิง คือสิทธิมนุษยชน”

Abstract

The thesis studied the movement of women organizations which have been trying to make changes leading to the amendment of the Criminal Code section 276. The writer studied the understanding of the target groups adopted by the women organizations as their strategy for the movement on violence against women, particularly on gender-based violence and spouse rape issues.

The writer analyzed the campaign for law amendment through public forum in every region organized by women organization network and by judicial officials using the concept of Gender Violence Discourse and Women's Body Right. The social movement process of women organizations was analyzed with the concept of New Social Movement.

The social movement process of the women organizations aimed to amend section 276 of the criminal code with the clause "any person who rapes a woman other than his wife" to drop the words "other than his wife" and replace it with "other person". The study indicated that through this process, women organizations had established a mechanism of social movement for their networks and allies. The strategy applied for the movements was to appoint "Focal Points" who conducted activities with the same objective at the same time, i.e. the public forum. The public forum opened up space for women to jointly raised awareness on domestic violence, especially gender-based violence developed within the society through social and legal construct. The society at large and even the women themselves did not realize that this was violence against women. The civil society jointly learned and shared experience of violence. The space was opened up for "women's voices" where the argument occurred within their own conscious and with others thus awareness on domestic violence against wives was raised.

The women organizations created the discourse on women's body right emphasizing that, "Domestic violence is no longer personal". This discourse was developed from the learning process and the sharing of experience among women in group discussion which was then extended to the bigger forum. The women

organizations also invented the set of knowledge emphasizing that “Women have rights to say no to sexual intercourse with their husbands”. The discourse was developed in the manner of feminist practical reasoning. Wives were able to free themselves from mainstream discourse passed down to them through culture, beliefs, teachings, norms and legal system. They changed their old belief that “wife must response to husband’s sexual needs as he requires”.

The social movement process linked to the state mechanism with whom the women organizations has created a “state alliance”. They joined hand in the movement and jointly developed knowledge in those public forum. However, the proposed bill with the amendment had not been proceeded for the state’s consideration. The campaign for the amendment of criminal code section 276 had been facilitated only through the mechanism of social movement.

The study also discovered that not only the government’s policy was the important key to the desired change but also the political situation. These were the keys to the success of the criminal code’s amendment when the women organizations acted swiftly during the government reform in 2006. The Government of the reform period cannot deny the fact that “Women’s Rights are Human’s Rights”.